

Методики оцінювання туристичної конкурентоспроможності: український і міжнародний досвід*

Б. Л. КОВАЛЬОВⁱ, Л. Г. МЕЛЬНИКⁱⁱ, Г. С. ПОНОМАРЬОВАⁱⁱⁱ

У статті проаналізовано міжнародну методику оцінювання конкурентоспроможності подорожей і туризму Всесвітнього економічного форуму. Досліджено динаміку зміни кількісного наповнення Індексу конкурентоспроможності подорожей і туризму (ІКПТ), проаналізовано динаміку топ-10 країн за ІКПТ у 2007–2015 рр., визначено країни-лідери та країни-аутсайтери. Проведено аналіз українських методик оцінювання туристичної привабливості і туристичного потенціалу, визначено їх доміанти, вид інформаційного наповнення, а також основні фактори, що враховуються ними. З урахуванням українського і міжнародного досвіду запропоновано авторський підхід до оцінювання туристичної конкурентоспроможності, який базується на застосуванні статистичних показників, що характеризують екологічні, культурно-історичні, економічні, соціальні та інфраструктурні фактори.

Ключові слова: туризм, конкурентоспроможність, оцінювання, методика, фактор.

УДК 338.48:339.137

JEL коди: C13, L83

Вступ. Туристична індустрія є важливим видом економічної діяльності для багатьох країн світу. Щороку частка туристичних послуг у світовому ВВП зростає приблизно на 3 % і за даними Всесвітньої ради з подорожей і туризму [1] у 2015 р. становить 7 170,3 млрд дол., обсяг інвестицій – 774,6 млрд дол., а кількість працевлаштованих у сфері туризму та суміжних із нею галузях – 283,6 млн осіб.

Важливе значення для забезпечення високої конкурентоспроможності туризму країни, регіону, території або громади має формування системи вимірів (показників, індексів та індикаторів) для кількісного та якісного оцінювання, а також постійного моніторингу динаміки цього процесу.

Постановка проблеми. Проблемам розвитку туризму та його конкурентоспроможності на національному, регіональному і місцевому рівнях присвячені дослідження багатьох зарубіжних та українських учених, серед яких: В. Маракова (V. Marakova), Т. Дир (T. Dyr), А. Волак-Тузіmek (A. Wolak-Tuzimek) [2]; Б. Крстич (B. Krstic), С. Йованович (S. Jovanovic), В. Янковиц-Мілиц (V. Jankovic-Milic), Т. Станісич (T. Stanisic) [3]; В. Лінг (W. Ling), Л. Лонг (L. Long) [4]; О. В. Музиченко-Козловська [5], С. Г. Нездоймінов [6], І. О. Ковшова [7] та ін.

ⁱ Ковальов Богдан Леонідович, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету;

ⁱⁱ Мельник Леонід Григорович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету;

ⁱⁱⁱ Пономарьова Ганна Сергіївна, студент Навчально-наукового інституту фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького Сумського державного університету.

* Матеріал підготовлено в рамках НДР «Розроблення фундаментальних основ відтворювального механізму «зеленої» економіки в умовах інформаційного суспільства» (№ д/р 0115U000684), яка фінансується за рахунок державного бюджету України.

© Б. Л. Ковальов, Л. Г. Мельник, Г. С. Пономарьова, 2016.

У працях зарубіжних науковців оцінювання стану і розвитку туризму проводиться переважно в рамках категорії «конкурентоспроможність», у той час як українські науковці більшу увагу приділяють категоріям «потенціал» та «привабливість». Тому виникає необхідність проведення теоретичного аналізу і систематизування існуючих вітчизняних методик для визначення їх спільних та відмінних ознак та характеристик, а також розроблення авторської методики щодо оцінювання туристичної конкурентоспроможності з урахуванням українського й міжнародного досвіду, що і є метою цього дослідження

Результати дослідження. Міжнародний досвід. Із 2007 р. Всесвітнім економічним форумом один раз на 1–2 роки публікується «Звіт із конкурентоспроможності подорожей і туризму». Ключовим аспектом доповіді є розрахунок Індексу конкурентоспроможності подорожей і туризму (ІКПТ), який є комплексним стратегічним інструментом для вимірювання набору факторів та чинників, що сприяють сестейновому [8] (сталому) розвитку туристичної галузі, що, у свою чергу, обумовлює розвиток конкурентоспроможності країни [9]. У першому звіті було проаналізовано економіки 124-х країн світу, наступного року – 130, у 2009 р. – 133, у 2011 р. – 139, у 2013 р. – 140 і в 2015 р. – 141 країни. Крім кількості охоплених країн, змінювалася також система показників, що входять до результуючого індексу (табл. 1).

Таблиця 1

Зміна кількісних показників структури ІКПТ у 2007–2015 рр.

Показник	2007	2008	2009	2011	2013	2015
Кількість підіндексів	3	3	3	3	3	4
Кількість груп індикаторів	13	14	14	14	14	14
Кількість індикаторів	58	71	73	75	79	90

Джерело: складено авторами на підставі аналізу [9–12].

Наразі до складу індексу входять 90 показників, розподілених між 14 групами індикаторів (вимірами), які, у свою чергу, входять до одного із чотирьох підіндексів:

- підіндекс А «Сприятливе середовище» (Enabling Environment) містить 40 показників за такими вимірами: бізнес-середовище (12 показників); безпека та охорона (5 показників); здоров'я та гігієна (6 показників); людські ресурси та ринок праці (9 показників); готовність інформаційно-комунікаційних технологій (8 показників);

- підіндекс Б «Державна політика та регулювання подорожей і туризму» (T&T Policy and Enabling Conditions) – 23 показники за такими вимірами: пріоритетність туризму (6 показників); міжнародна відкритість (3 показники); цінова конкурентоспроможність (4 показники); екологічна сталість (10 показників);

- підіндекс В «Інфраструктура» (Infrastructure) – 17 показників за такими вимірами: інфраструктура авіатранспорту (6 показників); інфраструктура наземного і морського транспорту (7 показників); інфраструктура туристичних послуг (4 показники);

- підіндекс Г «Природні і культурні ресурси» (Natural and Cultural Resources) – 10 показників за такими вимірами: природні ресурси (5 показників); культурні ресурси та відрядження (5 показників) [9].

Показники, що входять до інформаційного наповнення ІКПТ, поділяються на дві

основні групи:

- статистичні (2/3 від загальної кількості) – статистична інформація, яку збирають організації-партнери Всесвітнього економічного форуму;
- експертні (1/3 від загальної кількості) – дані опитувань та анкетувань, які надають організації-партнери.

Кожний підіндекс – це середнє арифметичне його складових показників. Результуючий ІКПТ розраховується як середнє арифметичне чотирьох значень вищенаведених підіндексів.

За результатами розрахунку індексу в 2015 р. до десяти країн найвищим значенням індексу увійшли: Іспанія (5,31), Франція (5,24), Німеччина (5,22), США (5,12), Великобританія (5,12), Швейцарія (4,99), Австралія (4,98), Італія (4,98), Японія (4,94) і Канада (4,92). Динаміку 10 країн із найкращим індексом у 2007–2015 рр. наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка топ-10 країн за Індексом КПТ у 2007–2015 рр.

Країна	2007	2008	2009	2011	2013	2015
Іспанія	15	5	6	8	4	1
Франція	12	10	4	3	7	2
Німеччина	3	3	3	2	2	3
США	5	7	8	6	6	4
Великобританія	10	6	11	7	5	5
Швейцарія	1	1	1	1	1	6
Австралія	13	4	9	13	11	7
Італія	33	28	28	27	26	8
Японія	25	23	25	22	14	9
Канада	7	9	5	9	8	10
Україна	78	77	77	85	76	...*
Усього	124	130	133	139	140	

Джерело: складено авторами на підставі аналізу [9–12].

Примітка: * – у 2015 р. розрахунок не проводився

У таблиці бачимо 5 країн-лідерів, які щорічно потрапляють до топ-10, починаючи з 2007 р.: Німеччина (у різні роки посідала 2–3-тє місце в рейтингу), США (4–8-ме місце в рейтингу), Великобританія (5–11-тє місце), Швейцарія (6 років поспіль посідала 1-ше місце, а у 2015 р. – 6-тє) і Канада (5–10-тє місце). З 2008 р. до топ-10 долучилися: Іспанія (лідер у 2015 р., у попередні посідала 5-8-ме місце) і Франція (2–10-тє місце). Періодично у топ-10 з'являється Австралія (4–7-ме місце). У 2015 р. уперше до топ-10 увійшли Італія та Японія, піднявшись у рейтингу відповідно на 18 та 5 позицій. У 2015 р. до топ-10 не увійшла Австрія (2–4-тє місце) і Сінгапур (8–10-тє місце). Крім наведених країн, у проаналізований період 2007–2015 рр. до топ-10 одноразово входили: у 2007 р. – Ісландія (4-тє місце), Гонконг (6-тє місце) та Люксембург (9-тє місце), а у 2008 і 2009 р. – Швеція (8-ме місце і 7-ме місце). Україна традиційно посідає 77–78-ме місце, а у 2011 р. – 85-тє.

Досвід України. Проведемо аналіз українських методик оцінювання туристичного потенціалу та привабливості і визначимо фактори, що враховуються кожною із них.

Далі на основі аналізу запропонуємо авторський підхід до оцінювання туристичної конкурентоспроможності з урахуванням недоліків і переваг існуючих підходів.

У праці [7] І. О. Ковшовою розроблено методику оцінювання туристичного потенціалу країни, яка базується на аналізі людського сприйняття за 8 сферами: туристично-рекреаційний потенціал країни; культура та історична спадщина; туристична індустрія; культура туристичного обслуговування; політичний стан у країні; стан розвитку науки, освіти і техніки; економічний розвиток у державі й досягнення у спорті, які утворюють так званий «восьмикутник».

У праці [6] С. Г. Нездоймінов для оцінювання регіонального розвитку туристичної галузі України використовує такі статистичні показники: валовий регіональний туристичний продукт, обсяг інвестицій в основний капітал, загальна кількість туристів, які обслуговуються, загальна кількість туристів у внутрішньому туризмі, кількість екскурсантів, платежі до бюджету.

Для оцінювання туристичного потенціалу регіону в праці [13, 14] О. О. Самко запропоновано інтегральний коефіцієнт, що містить 16 показників, розподілених за п'ятьма групами індикаторів, які характеризують: інвестиційну, інфраструктурну, інтелектуальну, інформаційну складові та історико-культурну спадщину туристичного потенціалу регіону. На основі значень коефіцієнта автором виділено 4 групи регіонів: із низьким, середнім, високим та найвищими рівнем потенціалу. Найвищий та високий рівень туристичного потенціалу у 2003–2008 рр. мають три регіони-лідери: м. Київ, АР Крим та м. Севастополь; низький рівень мають: Вінницька, Житомирська, Закарпатська, Кіровоградська, Луганська, Рівненська, Сумська області, інші характеризуються середніми показниками.

У праці [15] пропонується здійснювати оцінювання туристично-рекреаційного потенціалу однакових за рангом і статусом поселень на основі бально-рейтингової оцінки за такими складовими: географічне положення; історико-культурний потенціал (історичні передумови формування столичності даних міст; історико-культурний потенціал столиць); кількість закладів розміщення; кількість закладів дозвілля; кількість туристичних організацій, що мають представництва за кордоном; кількість міжнародних аеропортів, залізничних ліній, автомагістралей та наявність морського або річкового порту.

У праці [16] проведено оцінювання туристичного потенціалу території (рівень районів області) на основі розробленої методики бальної оцінки. У дослідженні оцінювались якісні та кількісні параметри двох груп ресурсів за 100-бальною шкалою: природних (бальнеологічних, лісових, водних ресурсів, природно-заповідних об'єктів) та історико-культурних (архітектурних, археологічних, історичних пам'яток, пам'яток мистецтва, музеїв) туристичних ресурсів.

В. Я. Гавран [17] пропонує проводити оцінку інвестиційної привабливості об'єктів рекреаційно-туристичної сфери з позиції системного підходу, що базується на єдності і взаємодії таких його напрямів: функціонального, географічного, кваліфікаційного, управлінського, екологічного, економічного, законодавчого та комерційного. У праці наведено метод експертних оцінок, в основу якого покладено систему показників і характеристик, сформованих за такими критеріями: рівень інвестиційного потенціалу курорту; потужність курорту та рівень обслуговування клієнтів; кліматичні умови і запаси рекреаційних ресурсів; географічне розташування курорту; чисельність економічно активного населення; щільність мережі автошляхів із твердим покриттям; бюджетні доходи; кількість малих підприємств, санаторіїв, пансіонатів, готелів, баз

відпочинку, об'єктів відпочинково-розважального характеру; інвестиційні ризики; наявність інвестиційного законодавства; авторитет регіональної влади; забезпеченість регіональних бюджетів власними доходами; реальні доходи на душу населення; економічне становище курорту; обсяг прямих іноземних інвестицій.

О. В. Музиченко-Козловська [5] пропонує здійснювати оцінку існуючої туристичної привабливості регіону за допомогою експертно-статистичного методу на основі визначеного переліку показників (табл. 3).

Таблиця 3

Показники оцінювання туристичної привабливості території [5]

	Назва показника
1	Площа природних рекреаційних ресурсів
2	Кількість антропогенних туристичних ресурсів
3	Кількість засобів розміщення туристів
4	Інвестиції в основний капітал готелів та ресторанів
5	Середній рівень цін на послуги у туристичних підприємствах
6	Доходи на душу населення
7	Кількість економічно активного населення
8	Кількість підприємств-суб'єктів підприємництва
9	Щільність автомобільних доріг із твердим покриттям
10	Коефіцієнт злочинності
11	Щільність шкідливих викидів в атмосферу
12	Поточні витрати підприємств на охорону природних ресурсів
13	Витрати підприємств на ремонт основних засобів природоохоронного призначення

На підставі вивчення та узагальнення праць [5–7, 13–17] проведено аналіз українських методик оцінювання туристичної привабливості і туристичного потенціалу, визначено їх доміанти, вид інформаційного наповнення, а також основні фактори, що враховуються ними (табл. 4).

Таблиця 4

Аналіз методик оцінювання туристичної конкурентоспроможності: український досвід

Автор методики	Домінанта методики	Інформаційне наповнення	Фактор*
1	2	3	4
Ковшова І. О. [7]	Туристичний потенціал	Експертна оцінка	Екологічні, культурно-історичні, економічні, соціальні
Самко О. О. [13, 14]		Статистичні показники	Культурно-історичні, економічні, інфраструктурні
Гайдук А. Б. [16]		Бальна оцінка	Екологічні, культурно-історичні
Глибовець В. Л. [15]	Туристично-рекреаційний потенціал	Бально-рейтингова оцінка	Культурно-історичні, інфраструктурні, географічні
Музиченко-Козловська О. В. [5]	Туристична привабливість	Експертна оцінка, статистичні показники	Екологічні, економічні, соціальні, інфраструктурні

Продовження табл. 4

1	2	3	4
Гавран В. Я. [17]	Інвестиційна привабливість об'єктів рекреаційно-туристичної сфери	Експертна оцінка	Екологічні, економічні, географічні
Нездоймінов С. Г. [6]	Туристична галузь	Статистичні показники	Економічні
<i>Авторська методика</i>	Туристична конкурентоспроможність	Статистичні показники	Екологічні, культурно-історичні, економічні, інфраструктурні

Джерело: складено авторами на підставі аналізу [5–7, 13–17].

Примітка: * – які враховуються двома або більше українськими методиками.

Це дозволило нам запропонувати авторський підхід до оцінювання туристичної конкурентоспроможності, який передбачає формування інформаційного наповнення зі статистичних показників, що характеризують екологічні, культурно-історичні, економічні, соціальні та інфраструктурні фактори. Відбір факторів при формуванні авторської методики проводився з урахуванням двох досвідів:

– українського – фактори враховуються у двох або більше методиках вітчизняних науковців;

– міжнародного – фактори враховуються у методиці Всесвітнього економічного форуму (табл. 5).

Таблиця 5

Фактори та напрямки показників для оцінювання туристичної конкурентоспроможності

Фактор	Напрям показників
Екологічні	Довкілля (забруднення атмосфери, природоохоронні землі, пам'ятки природи тощо); природні ресурси (використання води, вирубування лісів, рідкісні види тощо)
Культурно-історичні	Культурно-історична спадщина (пам'ятки культури, історичні місця, кількість витворів мистецтва тощо)
Економічні	Економічний розвиток (рівень доходів, інфляція, економічно активне населення тощо); ринок праці (зайнятість, безробіття населення тощо); бізнес-середовище (податки, ризики тощо); інвестиційний клімат (інвестиції, інновації тощо)
Інфраструктурні	Розвиток туристичної інфраструктури (заклади розміщення, заклади харчування, заклади відпочинку та розваг тощо); розвиток комунікацій (транспорт, телефонний зв'язок, Інтернет тощо)

Джерело: розроблено авторами.

Застосування авторського підходу до оцінювання туристичної конкурентоспроможності дозволяє комплексно досліджувати рівень розвитку туризму країни, території, регіону або громади, ґрунтуючись на їх конкурентних перевагах та об'єктивній статистичній інформації, а також при цьому враховувати екологічні,

культурно-історичні, економічні та інфраструктурні фактори.

Проведений аналіз здобутків українських науковців з проблематики оцінювання стану і розвитку туризму дозволяє зробити такі **висновки**:

– по-перше, дослідження проводяться у рамках категорій «туристичний потенціал» і «туристична привабливість», що більшою мірою свідчить про потенційні можливості, ніж про фактичні конкурентні переваги досліджуваних суб'єктів;

– по-друге, для інформаційного наповнення методик учені використовують переважно експертні оцінки, ніж статистичні показники, що, у свою чергу, підвищує суб'єктивність результатів оцінювання;

– по-третє, проаналізовані методики враховують від 1 до 8 (а іноді і більше) різних за змістом груп факторів, що свідчить про відсутність узгодженості між науковцями щодо формування єдиного підходу до оцінювання розвитку туризму.

Запропонована методика має такі переваги:

– стимулює розвиток туризму через формування конкурентних переваг;

– підвищує об'єктивність результатів дослідження;

– враховує фактори, підтверджені українським та міжнародним досвідом.

Перспективи подальших наукових розробок автори вбачають у розробленні системи показників та індикаторів, для оцінювання туристичної конкурентоспроможності, які відповідно до урахованих факторів відображають стан і якість: довкілля, культурно-історичної спадщини, економіки та комунікацій країни, території, регіону або громади.

Література

1. *World Travel & Tourism Council. Travel & Tourism. Economic impact 2016.* World. WTTC, London, United Kingdom.
2. *Marakova, V. Factors of tourism's competitiveness in the European union countries / V. Marakova, T. Dyr, A. Wolak-Tuzimek, E a M: Ekonomie a Management. – Volume 19. – Issue 3. – P. 92–109.*
3. *Krstic, B. Examination of travel and tourism competitiveness contribution to national economy competitiveness of sub-Saharan Africa countries / B. Krstic, S. Jovanovic, V. Jankovic-Milic, T. Stanic. Development Southern Africa, 2016. – Volume 33. – Issue 4. – P. 470–485. DOI: 10.1080/0376835X.2016.1179103.*
4. *Ling, W. Research on evaluation index system of tourism competitiveness based on tourism E-business platform / W. Ling, L. Long. RISTI – Revista Iberica de Sistemas e Tecnologias de Informacao. – Volume 17. – Issue E5, July 2016. – P. 146–157.*
5. *Музиченко-Козловська, О. В. Економічне оцінювання та регулювання туристичної привабливості території : автореф. дис. ...канд. екон. наук / О. В. Музиченко-Козловська. – Львів, 2007. – 23 с.*
6. *Нездоймінов, С. Г. Напрями і форми розвитку рекреації та туризму в регіоні на засадах активізації підприємницької діяльності : автореф. дис. ...канд. екон. наук / С. Г. Нездоймінов. – Одеса, 2010. – 18 с.*
7. *Ковшова, І. О. Формування рекламної діяльності на ринку туристичних послуг : автореф. дис. ...канд. екон. наук / І. О. Ковшова. – Київ, 2008. – 18 с.*
8. *Мельник, Л. Г. Инструменты и ключевые факторы формирования сестейновой («зелёной») экономики / Л. Г. Мельник // Актуальні проблеми економіки. – 2016, № 4(178). – С. 30–36.*
9. *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2015 [Electronic recourse]. – Accessed mode : http://www3.weforum.org/docs/TT15/WEF_Global_Travel&Tourism_Report_2015.pdf.*
10. *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2008 [Electronic recourse]. – Accessed mode : http://www3.weforum.org/docs/WEF_TravelTourismCompetitiveness_Report_2008.pdf.*
11. *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011 [Electronic recourse]. – Accessed mode : http://www3.weforum.org/docs/WEF_TravelTourismCompetitiveness_Report_2011.pdf.*

Б. Л. Ковальов, Л. Г. Мельник, Г. С. Пономарьова.

Методики оцінювання туристичної конкурентоспроможності: український і міжнародний досвід

12. *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013* [Electronic recourse]. – Accessed mode : http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf.
13. *Самко, О. О.* Оцінка туристичного потенціалу регіону та рівня його використання / О. О. Самко // Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. – Луцьк, 2010. – №7 (27), Частина 4. – С. 30–36.
14. *Самко, О. О.* Стратегічні імперативи нарощування та активізації використання туристичного потенціалу регіону : автореф. дис. ...канд. екон. наук / О. О. Самко – Чернігів, 2010. – 13 с.
15. *Глибовець, В. Л.* Суспільно-географічні аспекти дослідження міст як центрів туризму (на прикладі Столичного суспільно-географічного району) : автореф. канд. геогр. наук / В. Л. Глибовець. – Київ, 2011. – 22 с.
16. *Гайдук, А. Б.* Економічне регулювання розвитку сфери туристичних послуг : автореф. дис. канд. екон. наук / А. Б. Гайдук – Львів, 1999. – 23 с.
17. *Гавран, В. Я.* Управління інвестиційною діяльністю в рекреаційно-туристичній сфері : автореф. дис. канд. екон. наук / В. Я. Гавран – Львів, 2002. – 17 с.

Отримано 04.11.2016 р.

**Методики оценки туристической конкурентоспособности:
украинский и международный опыт**

**БОГДАН ЛЕОНИДОВИЧ КОВАЛЁВ* ,
ЛЕОНИД ГРИГОРЬЕВИЧ МЕЛЬНИК** ,
АННА СЕРГЕЕВНА ПОНОМАРЁВА*****

* кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и бизнес-администрирования
Сумского государственного университета,
ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина,
тел.: 00-380-542-332223, e-mail: b.l.kovalyov@gmail.com

** доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой экономики
и бизнес-администрирования Сумского государственного университета,
ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина,
тел.: 00-380-542-332223, e-mail: melnyksuty@gmail.com

*** студент Учебно-научного института финансов, экономики и менеджмента
имени Олега Балацкого Сумского государственного университета,
ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина,
тел.: 00-380-542-332223, e-mail: an.serg.ponomaryova@gmail.com

В статье проанализирована международная методика оценки конкурентоспособности путешествий и туризма Всемирного экономического форума. Исследована динамика изменения количественного наполнения Индекса конкурентоспособности путешествий и туризма (ИКПТ), проанализирована динамика топ-10 стран по ИКПТ в 2007–2015 гг., определены страны-лидеры и аутсайдеры. Проведен анализ украинских методик оценки туристической привлекательности и туристического потенциала, определены их доминанты, вид информационного наполнения, а также основные факторы, учитывающиеся ими. С учетом украинского и международного опыта предложен авторский подход к оценке туристической конкурентоспособности, основанный на применении статистических показателей, характеризующих экологические, культурно-исторические, экономические, социальные и инфраструктурные факторы.

Ключевые слова: туризм, конкурентоспособность, оценка, методика, фактор.

Methods of the Tourism Competitiveness Evaluation: Ukrainian and International Experience

BOHDAN L. KOVALOV*,
LEONID H. MELNYK**,
HANNA S. PONOMAROVA***

* *C.Sc. (Economics), Associate Professor, Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: b.l.kovalyov@gmail.com*

** *D.Sc. (Economics), Professor, Head of Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: melnyksmy@gmail.com*

*** *Student, Balatsky Academic and Scientific Institute of Finance, Economics and Management, Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: an.serg.ponomaryova@gmail.com*

Manuscript received 04 November 2016

The article describes the international evaluation methodology of travel and tourism competitiveness of the World Economic Forum. The dynamics of changes of quantitative content of the Travel and Tourism Competitiveness Index (TTCI) and the dynamics of the top 10 countries by TTCI in 2007–2015 were analyzed. Leaders and outsiders were also designated. The analysis of Ukrainian evaluation methodologies of tourism potential and attraction was held considering its main factors, type of content and its dominants. The innovative approach to the tourism competitiveness evaluation that is based on the use of statistical indicators of the environmental, cultural, historical, economic, social and infrastructural factors was suggested with regards to Ukrainian and international experience.

Keywords: tourism, competitiveness, evaluation, methodology, factor.

JEL Codes: C13, L83

Tables: 4; *References:* 17

Language of the article: Ukrainian

References

1. World Travel & Tourism Council (2016), Travel & Tourism. Economic impact 2016. World. WTTC, London, United Kingdom. (In English).
2. Marakova, V., Dyr, T., Wolak-Tuzimek, A. (2016), Factors of tourism's competitiveness in the European union countries, *E a M: Ekonomie a Management*, Volume 19, Issue 3, 92–109. (In English).
3. Krstic, B., Jovanovic, S., Jankovic-Milic, V., Stanistic, T. (3 July, 2016), Examination of travel and tourism competitiveness contribution to national economy competitiveness of sub-Saharan Africa countries, *Development Southern Africa*, Volume 33, Issue 4, 470–485. (In English).
4. Ling, W., Long, L. (2016), Research on evaluation index system of tourism competitiveness based on tourism E-business platform, *RISTI – Revista Iberica de Sistemas e Tecnologias de Informacao*, Volume 17, Issue E5, July 2016, 146–157. (In English).
5. Muzychenko-Kozlovs'ka, O. (2007), An economic estimation and regulation of tourist appeal of territory, Lviv. (In Ukrainian).
6. Nezdoinov, S. (2010), Directions and forms of recreation and tourism in the region on the basis of business activity, Odesa. (In Ukrainian).

Б. Л. Ковальов, Л. Г. Мельник, Г. С. Пономарьова.

Методики оцінювання туристичної конкурентоспроможності: український і міжнародний досвід

---

7. Kovshova, I. (2008), The formation of advertising activity on the market of tourist services, Kyiv. (In Ukrainian).
8. Melnyk, L. (2016), Tools and key factors of sustainable ("green") economy, *Aktualni problemy ekonomiky* (Actual Problems of Economics), 4, 30–36. (In Russian).
9. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2015, http://www3.weforum.org/docs/TT15/WEF_Global_Travel&Tourism_Report_2015.pdf (In English).
10. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2008, http://www3.weforum.org/docs/WEF_TravelTourismCompetitiveness_Report_2008.pdf (In English).
11. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011, http://www3.weforum.org/docs/WEF_TravelTourismCompetitiveness_Report_2011.pdf (In English).
12. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013, http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf (In English).
13. Samko, O. (2010), Evaluation of the tourism potential of the region and its use, *Ekonomichni nauky. Seriya: Rehionalna ekonomika* (Economic science. Series: Regional Economics), 7(27), Volume 4, 30–36. (In Ukrainian).
14. Samko, O. (2010), Strategic imperatives of expansion and activation of region's potential for tourism, Chernihiv. (In Ukrainian).
15. Glybovets, V. (2011), Social and geographical aspects of the study of cities as centers of tourism (for example the Capital social-geographical district), Kyiv. (In Ukrainian).
16. Hayduk, A. (1999), Economic Regulation of Developing a Sphere of Tourist Services, Lviv. (In Ukrainian).
17. Gavran, V. (2002), Management of investment activity in a recreation-tourist orb, Lviv. (In Ukrainian).